

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

306 פ"ק פ"ת בא תש"ח נ"ז ז' אלול 306

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: מסירות נפש הנלמד מהצפרדע

בה, יש בשפת הים מין אחד שאין פרנסתו כי אם מן המים ובשעה שהוא רעב נוטלני ואוכלני, זו היא המצוה, לקיים מה שנאמר "אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים כי גחלים אתה חותה על ראשו, וה' ישלם לך", אל תקרי ישלם לך אלא ישלימו לך. ע"כ.

כלומר מעלתה של הצפרדע בכך שיש בה תכונה מיוחדת בשונה משאר בעלי החיים, שכל בעלי החיים כאשר באים לטרוף אותם בורחים ומנסים להציל את חייהם, שונה הדבר אצל הצפרדע, שהולכת ומזמינה עצמה עבור אותו בעל חיים רעב, כדי שיאכלנה.

נמצא, כי תכונת היהודים שמסכימים למסור את נפשם על קידוש ה', באה להם מהצפרדע.

כמו שמסופר, בית-המרזח היה מלא עד אפס מקום. איכרים קשי-יום וחייילים המשרתים בצבא הצאר ישבו בפנים ורוקנו כוסית אחר כוסית. אל תוך האווירה הזאת נכנס הצאר ניקולאי הראשון, קיסר רוסיה בכבודו ובעצמו.

ניקולאי היה ידוע באכזריותו הרבה ובגזרותיו הקשות על היהודים. החמורה שבהן הייתה 'גזרת הקנטוניסטים'. ילדים יהודים רכים נחטפו מידי אמותיהם ונשלחו למחנות הצבא, ושם התאמצו המפקדים להשכיח מהם את זהותם היהודית.

דרך מיוחדת הייתה לניקולאי. כאשר רצה לעמוד על הלך הרוח בקרב העם, נהג להתחפש לאיש פשוט ולהתהלך בתוך העם.

בהיכנסו לבית-המרזח התיישב ליד אחד החיילים. החייל, שהיה מה'קנטוניסטים', מזג לאורח כוסית. הצאר לגם את הכוסית והניח אותה על השולחן. החייל הלם בו במכת אגרוף וקרא: "אינך יודע שאצלנו לא משאירים כוסית ריקה? מלא אותה!". הצאר ביקש מהמוזג למלא את הכוסית על חשבונו.

ישבו השניים ושתו במשך כמה שעות. כשהוא שיכור למחצה ביקש החייל לשלם את חשבונו, אך אז גילה כי אין בידו די כסף. הוא שלף את חרבו מנדנה ומסר אותה לבעל-הבית, באומרו כי בעוד כמה ימים ישוב ויפרע את חובו ועד אז תהיה החרב משכון בידי. הצאר המחופש נפרד מהחייל, אך קודם לכן בירר את שמו ואת הגדוד שהוא משרת בו.

למחרת קיבל מפקד הגדוד הודעת-פתע כי הצאר יבוא היום לבקר בגדוד. פחד והתרגשות אחזו בחיילים, ביודעם היטב את שייגונותיו של הצאר. הוא היה מסוגל להוציא להורג בני-אדם גם על פרט קטן שלא נשא חן בעיניו. החייל היהודי בא במבוכה. כיצד יעמוד במסדר בלי חרב?

מוחו הגה רעיון. הוא גילף ענף עץ לצורת חרב. את העץ צבע בצבע מתאים, עד שנדמה לחרב אמיתית. הוא הניח אותה בנדן וקיווה שעין הצאר לא תבחין בהבדל.

הגמרא בפסחים (נג): אומרת: עוד זו דרש תודוס איש רומי, מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם לכבשן האש? נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו "ובאו ועלו בביתך וגו' ובתנורך ובמשארותיך", אימתי משארות מצויות אצל תנור? הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה.

והנה המלבי"ם בספרו ארצות החיים (בהלכות השכמת הבוקר) מקשה, כיצד ניתן ללמוד מסירות נפש מהצפרדעים, כאשר הצפרדעים אינם מצווים על "וחי בהם"?

וביאר המלבי"ם, שהאדם נקרא "עולם קטן" משום שטמונים בו את כל כוחות הבריאה, כמו שמצינו על הפסוק בפרשת בראשית: "ויאמר אלהים נעשה אדם", רש"י פירש, נעשה לשון רבים שנתיעץ עם המלאכים כדי שלא יקנאו. אולם הגר"א באדרת אליהו מפרש וז"ל: מפני שהאדם נברא אחרון לכל הנבראים, לכן אמר הקב"ה אל כל הנבראים, שיתנו חלק מתכונותם בגוף האדם, כי הגבורה מיוחס אל הארי והמהירות אל הצבי והקלות אל הנשר והערמימות אל השועל וכו'. ע"כ.

וזהו שאומר התנא באבות: "יהודה בן תימא הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי וגיבור כאר", וכי היאך אפשר לתבוע מן האדם שיהא לו כוחות אלו? וכן איך אמר שלמה "לך אל הנמלה עצל ראה דרכיה וחכם" הרי אלו תכונות שלהם ומה יעשה אדם שאין לו תכונות אלו?

אמנם האמת שכל התכונות הנמצאות בשאר הברואים ישנם באדם, שכל הנבראים נתנו לו ביצירתו את תכונותיהם והתביעה ממנו שביאם לידי גילוי וינצלם. וזהו סוף דבריו של רבי יהודה בן תימא "לעשות רצון אביך שבשמים" שינצלם לצד הטוב והראוי.

והנה, טבע בעלי חיים, שהם נלחמים על חייהם ואינם רוצים למות, כמו כן האדם יעשה הכל כדי להציל את חייו. אולם אצל יהודי קיים מצב שיעדיף את המות על החיים, כאשר עומד הוא בפני מצות קידוש ה', הרי שהוא יסכים למות ולקיים מצות קידוש ה'.

ומהיכן לקח היהודי תכונה זו?

בילקוט שמעוני בסוף תהילים על מזמור קן' מובא זה לשונו: אמרו על דוד המלך בשעה שסיים ספר תהלים זחה דעתו עליו, אמר לפניו: רבש"ע! כלום יש דבר בעולם שאמר שירה כמותי? נזדמנה לו צפרדע אחת אמרה לו: אל תזוח דעתך עליך, שאני אומרת שירה יותר ממך, ועל כל שירה ושירה שאני אומרת אני ממשלת עליה שלשת אלפים משל שנאמר "וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף". ולא עוד אלא שאני עוסקת במצוה גדולה וזו היא המצוה שאני עוסקת

המסדר החל. הצאר סקר את החיילים ועצר מול החייל שהכיר אתמול. זה כמובן לא זיהה כי הוא האיש שעמו שנתה בבית-המרזח. פתאום פנה הצאר אל חייל אחר והרעים עליו: "מדוע מדיך מרופטים כל-כך?!"

בגדיו של החייל היו מוגוהצים לגמרי, אף ללא קמט קל. החייל החוויר והחל להצטדק, אולם הצאר העמיד פנים שהדבר מגביר את כעסו עוד יותר. פתאום פנה אל החייל היהודי ופקד עליו: "שלוף את חרבך והסר את ראשו של החייל העומד לידך!"

המחשבות התרוצצו בראשו של החייל. מה יעשה עכשיו? ואז פתח ואמר: "אדוני הצאר ירום הודו! רוצה אני למלא את פקודתו, כפי שנצטוויתי, אולם ליבי אומר לי כי חברי חף מפשע ואינו ראוי לעונש זה. מבקש אני אפוא מבורא-העולם שאם אכן חברי לא חטא ולא פשע, תתהפך חרב הפלדה לחרב של עץ..." באומרו זאת שלף את החרב מנדנה, והנה היא חרב עץ...

הצאר נהנה מאוד מחמתו של החייל. הוא השים עצמו משתף פעולה איתו ואמר, כי לנוכח הנס הגלוי הוא מוחל לחייל השני על 'חטאו', ואותו הוא מעלה בדרגה.

הצאר עזב את הגדוד אך לא שכח את החייל החכם. הוא התעניין בו ואף נהג להזמין אותו לארמונו ולשוחח עמו מפעם לפעם. הוא הורה להעלות אותו בדרגה, עד שנעשה קצין בכיר בצבאו.

פעם אחת, בשעה שישבו ושוחחו, אמר לו הצאר: "אתה נוהג להזכיר תכופות את בורא העולם. האומנם אתה מבקר בקביעות בכנסייה?"

החייל ה'קנטוניסט' השיב: "אמנם אני אדם מאמין, אך לכנסייה לא הלכתי מעודי, כי אני יהודי".

זיעה קרה כיסתה את פני הצאר. "יהודי?!", עלה טון קולו, "האם התכוונת לרמות אותי כל העת כשלא גילית לי את מוצאך, ובינתיים העליתי אותך מדרגה לדרגה..."

לשווא ניסה החייל להסביר כי מעולם לא שאל אותו הצאר על עמו, והוא מצידו לא התכוון להסתיר עובדה זו. עתה, אם ירצה הצאר, הוא מוכן לחזור ולהיות חייל פשוט, נטול דרגות.

הצאר סירב לקבל את הצעתו באומרו כי הוא צופה לו עתיד גדול, אך אין הוא מוכן להשלים עם עובדת יהדותו. לכן הוא מציע שהחייל ימיר את דתו, ולטקס ההמרה יבואו הוא והמלכה. כך יהיה החייל החכם לבן משפחת המלוכה, ויקבל עושר וכבוד לרוב.

החייל הרהר בליבו כי לאחר שהתנתק כל-כך ממשפחתו ומעמו אין לו עוד זיקה ליהדותו. מוטב אפוא שימיר את דתו למראית עין, ובסתר ליבו יישאר יהודי. הוא השיב בחיוב להצעת הצאר.

בשעה היעודה יצאה מרכבת הצאר לדרכה, ובתוכה הצאר ואשתו, ועמם החייל ה'קנטוניסט'. נוסעים הם אל העיר קייב, שם ייערך ברוב פאר והדר טקס הטבלתו לנצרות.

מלחמה פנימית קשה התחוללה בליבו של החייל. כנגד כל השיקולים התעוררה בו בעוז נקודת היהדות. פתאום החליט כי בשום פנים ואופן לא ימיר את דתו, ויהי מה!

במהלך הנסיעה עברה המרכבה על גשר החוצה נהר גדול. בזעקת 'שמע ישראל', שאותה זכר במעורפל, זינק החייל מן המרכבה היישר אל מימיו הגועשים של הנהר...

מותו של החייל גרם לניקולאי אכזבה מרה והותיר בו רושם עמוק. הוא נוכח כי למרות גזרותיו האכזריות אין הוא מצליח לעקור מליבם של היהודים את אמונתם.

סיפור נוסף היה באותה תקופה נוראה של הקנטוניסטים, באותם ימים הגיעה אשה תשושה לחצרו של אחד האדמורים הגדולים שהיה מפורסם בתקופה ההיא, כאשר אלפי חסידים שיחרו לפתחו, הצובאים על הבית נכנסו פנימה כנהוג עם פתקאות - 'קויטלאך' קוראים להן באידיש, אישה זו כתבה קויטל ושיגרה אותו בידי הגבאי. הרבי קרא את הפתק ומשסיים הזעזוע הוא מיהר לבקש מהגבאים הכניסו את האשה הניצבת בזאת לחדר, מה היה כתוב בפתק? שהרבי

נטער כל כך? "רבי תתפלל על בני שימות" כמובן שהרבי הזדעזע מימיו לא ראה פתק כזה מה זה? שאל אותה הרבי.

פרצה האם בבכי: "הילד שלי, עלם נחמד, ילד מתוק כל כך, לומד תורה, אך הוא נתפס בידי הצבא. אני בטוחה שהוא ישוב משם כגוי, א"כ מוטב לי שימות זכאי ואל ימות חייב. אנא רבי תתפלל עליו שימות". משסיימה בכיותיה גברו והלכו קרעו רקיעים. האדמו"ר התרגש עד מאד לא ידוע מה השיב לה הרבי והאם בכלל הגיב או שתק ובכה עימה, מה שברור כי חלפה תקופה קצרה מאד ובא שליח מהצבא ובידו פתק בואי לקחת את הארון של בנך הוא מת בר מינן. בלוויה האמא הלכה בין המלווים וחילקה עוגות ויין ב"ה הוא מת יהודי לחשה וגחלים לוחשות נטפו מפיה. ב"ה הוא מת כיהודי, לחיים שתנו לחיים על מות לבן, על נשמה שניתנה לי טהורה והשבתיה בטרה, על שהחזרתי להקב"ה ילד יהודי.

כשהרבי שמע על כך אמר פשט ורמז בפסוק בתהילים (פ"ח י"ב), וכשאמר זאת כל גופו רטט ועיניו זלגו ללא הפוגה "היסופר בקבר חסדך ואמונתך באבדון", "היסופר בקבר חסדך" - קבר הוא חסד אם "אמונתך באבדון" אם עומדים ח"ו לאבד את האמונה.

וכל כוח מיוחד זה של מסירות נפש באה ליהודים מתכונת הצפרדע הטבועה בהם.

הגמרא בסנהדרין (סז): דורשת על הפסוק: "ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים", אמר רבי אלעזר: צפרדע אחת היתה השריצה ומלאה כל ארץ מצרים. כתנאי, רבי עקיבא אומר, צפרדע אחת היתה ומלאה כל ארץ מצרים. אמר לו רבי אלעזר בן עזריה: עקיבא מה לך אצל הגדה כלה מדברותיך ולך אצל נגעים ואהלות, צפרדע אחת היתה, שרקה להם והם באו.

ובמדרש נחומא (וארא פרק יד) מובא: ר' עקיבא אומר, צפרדע אחת היתה והיו המצרים מכין אותה ומתזת צפרדעים. ע"כ.

ומסביר הר"ף בפירושו על עין יעקב, שלכולי עלמא היתה רק צפרדע אחת וכלשון הכתוב "ותעל הצפרדע" לשון יחיד, משום, שבמכת דם נאמר "והדגה אשר ביאור מתה", והרי הצפרדעים גם מקומם במים ומחמת כן מתו כולן, וצריך לומר שנשארה אחת אשר על ידה הגיעו צפרדעים נוספים, אלא שנחלקו רבי אלעזר ורבי עקיבא כיצד באו צפרדעים נוספים, אם על ידי שריקה שקראה לכל הצפרדעים בכל העולם, או שהיא עצמה השריצה על ידי שהיכו אותה.

ויש לפרש שרבי עקיבא ידע את מסירותה של הצפרדע, וכל בעל חיים כאשר מכים אותו הוא מיד בורח, אולם שונה הדבר אצל הצפרדע שעל אף שמכים אותה שנשארת על עומדה, ובכל מכה ומכה השריצה עוד ועוד צפרדעים.

ורבי עקיבא נאה דורש נאה מקיים, שמצינו בברכות (סא:): כשהוציאוהו לרבי עקיבא להריגה, היה קורא "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" אמרו לו תלמידיו: רבנו עד כאן? אמר להם: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה וכו' מתי יבוא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו. עכ"ד. ופירשו בו דסופי תיבות "ואהבת את ה' אלהיך" הוא תכ"ה שם קדוש, ובו הרג משה רבינו עליו השלום את המצרי. שנאמר "למה תכה רעך", ועל כן אמרו לו תלמידיו: "עד כאן?" למה אין אתה קורא אלא עד אחד, הרי יש כח בידך להרגם על ידי שתוסיף פסוק "ואהבת" ותכוין בסופו שם תכ"ה? על כן אמר להם "כל ימי הייתי מצטער" וכו'.

נמצא כי רבי עקיבא על אף שיכול היה להציל את עצמו, העדיף לפשוט את צווארו ולמות על קידוש ה' וכתכונתה של הצפרדע.

קו השיעורים
"להתענג בתענוגים"

0772618021

לפרשת בא הקש: 1,2,3